

سازمان مجری آموزش کشور

مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتباری
تضمین کیفیت آموزش عالی

نظام پیشنهادی ارزیابی درونی کیفیت

در آموزش عالی ایران

تیر ماه ۱۳۹۷

سرشناسه	محمدي، رضا، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	نظام پیشنهادهای ارزیابی درونی کیفیت در آموزش عالی ایران / مجری طرح رضا محمدی، [برای] سازمان سنجش آموزش کشور، مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، اداره کل چاپ و انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۱۱ ص
شلیک	۵-۲۸۶-۲۳۹-۹۶۴-۹۷۸: ۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیب
موضوع	آموزش عالی -- ارزشیابی
موضوع	Education, Higher -- Evaluation
موضوع	آموزش عالی -- ایران -- مدیریت -- ارزشیابی
موضوع	Education, Higher -- Iran -- Administration -- Evaluation
موضوع	کیفیت فراگیر در آموزش عالی
موضوع	Total quality management in higher education
موضوع	سازمان سنجش آموزش کشور، اداره کل چاپ و انتشارات
شناسه افزوده	سازمان سنجش آموزش کشور، مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی
شناسه افزوده	۱۳۹۷ عن ۳/م ۲/۲۳۲۱/۶۲ LB
رده بندی کنگره	۳۷۸/۰۱
رده بندی دی‌جی	۵۱۹۵۶۶۱
شماره کتابخانه ملی	

سازمان سنجش آموزش کشور

مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی

عنوان کتاب: نظام پیشنهادهای ارزیابی درونی کیفیت در آموزش عالی ایران

مجری: دکتر رضا محمدی

همکار اصلی: فاخته اسحاقی

دستیار فنی: مرضیه معینی

ناشر: سازمان سنجش آموزش کشور

طرح جلد، حروفچینی و صفحه آرایی: اداره کل چاپ و انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور

شابک: ۵-۲۸۶-۲۳۹-۹۶۴-۹۷۸

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

گروه پژوهشی: ارزشیابی آموزشی

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	الگوی ارزشیابی کیفیت و فرایند ارزیابی درونی در نظام آموزش عالی ایران
۱۳	ضرورت ایجاد نظام پیشنهادهای ارزیابی درونی به عنوان مبنای برنامه ریزی توسعه گروه
۱۶	برنامه ریزی برای اعمال و گسترش نتایج و پیشنهادها
۲۰	پیشنهادهای ارائه شده جهت بهبود کیفیت به تفکیک عوامل:
۲۰	ماموریت و اهداف
۲۳	مدیریت، سازماندهی و تشکلات
۳۰	هیات علمی
۳۵	دانشجویان
۴۰	دوره آموزشی و برنامه درسی
۴۶	فرایند تدریس-یادگیری
۵۲	پژوهش
۶۴	امکانات و تجهیزات
۶۹	دانش آموختگان
۷۳	جمع بندی و نتیجه گیری
۸۷	پیوست ها
۸۹	پیوست ۱: فهرست گزارش های ارزیابی درونی مورد استناد در پژوهش
۱۰۷	پیوست ۲: شیوه نامه کاربست یافته های ارزیابی کیفیت در نظام آموزش عالی

۱- مقدمه

نظام آموزش عالی در کشور به عنوان عامل اصلی تحقق سیاست های توسعه پایدار محسوب می شود و از سه کارکرد اصلی: تولید دانش، نشر و تسهیل کاربرد آن؛ ب) تربیت نیروی انسانی و ج) عرضه خدمات تخصصی برخوردار است. از این رو از دانشگاه ها انتظار می رود که بطور مطلوب به ایفای مأموریت های خود بپردازند و عمیق تر دیهان خود (جامعه، هیأت علمی، دولت، دانشجویان و...) را نسبت به این موضوع که کوشش های دانشگاهی از کیفیت لازم برخوردار است جلب کنند و از سازوکارهای لازم برای بهبود کیفیت استفاده نمایند. در این راستا هیچ نظام دانشگاهی نمی تواند به ایفای مأموریت های خود نائل شود مگر اینکه با تفکر و برنامه ریزی استراتژیک بتواند تغییرات و تحولات مورد نظر را در ابعاد مختلف سیستمی اعمال کند و در این راستا باید بالاترین حد کیفیت را از خود بخواهد.

در این راستا اطمینان از این که آیا کیفیت نظام آموزش عالی در سطح قابل قبولی قرار دارد، مستلزم استفاده از سازوکار ارزیابی است. بر این اساس، امروزه دانشگاه ها و نظام های آموزش عالی در کشورهای مختلف در پی آن هستند که با بکارگیری راهکارهای گوناگون و به طور مستمر به ارزیابی کیفیت خود بپردازند. در این میان گرایش به رویکردهایی که بهبود و ارتقای کیفیت را یک مسئولیت مشترک بین جامعه دانشگاهی می دانند و بر مشارکت فعال اعضای هیات علمی در این فرایند تاکید دارند، بیشتر است و تجارب بین المللی و ملی حاکی از این امر است که رویکرد ارزیابی درونی (خود-ارزیابی)، از این ویژگی برخوردار است.

ارزیابی درونی، مرحله آغازین و زیربنای الگوی اعتبارسنجی است که هدف اصلی آن فراهم آوردن اطلاعات مناسب، مرتبط و به روز درباره عوامل تشکیل دهنده نظام مورد ارزیابی به منظور قضاوت درباره کیفیت، شناسایی قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیدها و برنامه ریزی در جهت بهبود

و توسعه آن می‌باشد. در ارزیابی درونی خود اعضای هیات علمی واحد سازمانی آموزش عالی (گروه آموزشی) با تشکیل کمیته ارزیابی و تضمین کیفیت، به انتخاب عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای ارزیابی می‌پردازند. در این گونه ارزیابی با مشارکت فعال اعضای هیات علمی و بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از کلیه ذینفعان نظام مورد ارزیابی (مدیران، هیات علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و کارفرمایان آنان)، قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و عوامل بازدارنده توسعه واحد سازمانی آموزش عالی آشکار و پیشنهادهای مستند و عملیاتی برای بهبود کیفیت مستمر عوامل تشکیل دهنده آموزش عالی در قالب گزارش ارزیابی درونی عرضه می‌شود.

به عبارت دیگر، ارزیابی درونی یک رهیافت مشارکتی در ارزشیابی سیستماتیک و جامع از موسسات یا واحد سازمانی آموزش عالی (عموماً گروه آموزشی) محسوب می‌شود که می‌تواند برای حل مسائل و برغیر از تغییر وضع موجود در جهت بهبود و توسعه آن بکار رود و فرصتی برای مطرح کردن تحلیل‌ها و انتقادی از نظام دانشگاهی مربوطه فراهم کند.

در این راستا با توجه به عبارتی فوق می‌توان اهداف زیر را برای ارزیابی درونی مطرح کرد:

- ۱- ارائه یک تحلیل جامع و سفاف از عملکرد و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها با مشارکت اعضای هیأت علمی به عنوان مبنای مستند جهت برنامه ریزی توسعه
 - ۲- تصریح و تدوین مأموریت و اهداف و ارزش‌های آگاهی و تعهد اعضای نسبت به آنها
 - ۳- تقویت فرهنگ پاسخگویی و عرضه آموزش عالی با کیفیت مطلوب
 - ۴- کمک به خود-تنظیمی امور و حمایت از بهبود مستمر تدارک زمینه یادگیری سازمانی
 - ۵- تدارک داده و اطلاعات مستند و معتبر به عنوان مبنای بهبود توسعه و بالندگی نظام دانشگاه.
- بنابراین پیرو اهمیت و ضرورت ارزیابی کیفیت نظام‌های دانشگاهی، در ایران نیز تأکید بر کارآمد کردن نظام ارزیابی و اعتبارسنجی آموزش عالی از سال ۱۳۷۹ و در برنامه سوم توسعه کشور مورد توجه قرار گرفت. در این راستا با توجه به طرح‌های پژوهشی انجام شده و تهیه پیشینه مطالعاتی مربوط به ارزشیابی و اعتبارسنجی کیفیت و ظرفیت علمی و کارشناسی مرکز تحقیقات و ارزشیابی سازمان سنجش آموزش کشور در قالب مرکزی تخصصی برای این حوزه، مسئولیت مدیریت و راهبری فعالیت‌های ارزیابی و اعتبارسنجی کیفیت دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در قالب احیای مأموریت ارزشیابی آموزشی به سازمان سنجش آموزش کشور محول شد. پس از آن پیرو تأکید بر موضوع ارزیابی و اعتبارسنجی کیفیت در سایر برنامه‌های توسعه و اسناد بالادستی حوزه آموزش عالی، این مأموریت مجدداً در ابلاغیه‌های ۴۹۰۴/و مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۵، ۸۰۴۰/م/۱۱/۱۱

مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ و ۱۳۸۵/۴/۱۱ مورخ ۱۳۸۹/۸/۱۲ وزرای وقت علوم، تحقیقات و فناوری به سازمان سنجش آموزش کشور واگذار گردید. لازم به یادآوری است که ساختار سازمانی و تشکیلاتی این امر در نظام آموزش عالی کشور، برای اولین بار در چارت سازمان سنجش آموزش کشور در سال ۱۳۵۴ و در قالب معاونت نظارت بر امور دانشگاه ها دیده شده بود و واگذاری این مسئولیت به سازمان سنجش آموزش کشور به مثابه احیای مجدد مأموریت دوم این سازمان بود.

در این راستا از آنجا که گروه آموزشی هسته اصلی فعالیت های هر دانشگاه به حساب می آید و بهبود کیفیت دانشگاه به بهبود کیفیت گروه های آموزشی آن وابسته است، در طراحی الگوی ارزیابی کیفیت نظام ارزش عالی ایران، انجام فرایند ارزیابی درونی در سطح گروه های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. فرایند ارزیابی درونی در سطح گروه آموزشی شامل مراحل و گام هایی است که در نهایت منجر به تدارک در روش علمی و مستند برای برنامه ریزی توسعه گروه می شود.

بنابراین مرکز تحقیقات، ارزشیابی، آمارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی در طی بیش از یک دهه از راهبری مأموریت ارزشیابی آموزشی و تضمین کیفیت آموزش عالی، اقدام به برگزاری قریب به ۲۰۰ کارگاه آموزشی برای اعضای هیات علمی نموده است که نتیجه آن اجرای فرایند ارزیابی درونی در بیش از ۱۰۰۰ گروه آموزشی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی تابعه وزارت، می باشد.

بدیهی است با توجه به این که گزارش های ارزیابی درونی در رتبه بندی پیشنهادهای ارائه شده جهت بهبود کیفیت بر اساس نتایج ارزیابی می باشد، می توان از پیشنهاد های آن در برنامه ریزی ها و سیاستگذاری های نظام آموزش عالی بهره جست. لذا این کتاب به منظور تبیین چارچوب پژوهشی "طراحی و استقرار نظام پیشنهادهای ارزیابی درونی کیفیت در آموزش عالی ایران" تدوین شده است.

در فرایند پژوهش از روش تحلیل اسنادی (سندکاوی) استفاده شده و ۳۳۲ گزارش ارزیابی درونی گروه های آموزشی از ۴۱ دانشگاه که صحت و دقت آنها حسب چهارچوب تدوین گزارش ارزیابی درونی، به تأیید مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور رسیده، بررسی شده است (اسامی گزارش های مربوطه در پیوست گزارش آمده است).